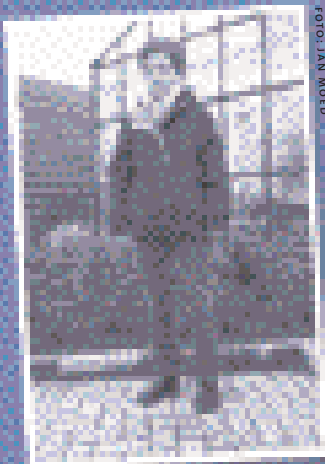

Een ondergeschoven kindje?

Uit een onderzoek onder mbo'ers in de beroepsopleidende leerweg blijkt dat zij niet onverdeeld gelukkig zijn met de begeleiding van de beroepspraktijkvorming door school. Hoe zit dat op de aoc's? 'Groen Onderwijs' ging op onderzoek uit.

Klaasje: niet zo tevreden -+

FOTO: JAN MOED

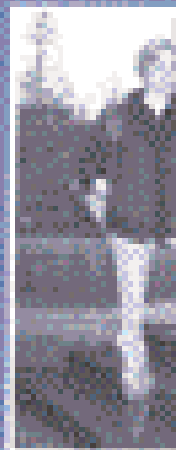
Bert: ontevreden -

FOTO: MARLEEN SCHIPPERS

Jeroen: redelijk tevreden +

FOTO: MARLEEN SCHIPPERS

De Jongerenorganisatie Beroepsonderwijs (JOB) publiceerde in juni 2003 de resultaten van ODIN2, een landelijke enquête onder mbo'ers¹. Zes enquêtevragen gingen over de beroepspraktijkvorming in de beroepsopleidende leerweg. Een van die vragen was: Hoe vind je tijdens de bpv de begeleiding door school? In antwoord kruist eenderde (heel) goed aan en eenderde (heel) slecht. Overigens gaven in de enquête in totaal iets minder dan 103.000 leerlingen van 41 bve-instellingen hun mening over de kwaliteit van het onderwijs, waaronder acht groene mbo's.

De leerlingen

Dezelfde wisselende meningen - goed, redelijk en slecht - hebben de zes leerlingen van drie verschillende mbo groen-locaties, die we vragen naar hun ervaringen met de bpv-begeleiding door school. Ze volgen allen de vierjarige opleidingen en de meeste hebben al heel wat bpv-ervaring.

Klaasje Timmermans, derdejaars bloemschikken in Groningen, werkt één dag per week bij een bloemist. Haar begeleider van het Terra college - een vakdocent van wie ze les heeft - heeft al een keer gebeld, maar is nog niet langs geweest. De bedoeling is dat hij één keer op bezoek komt. Wat weinig, vindt Klaasje. "De opdrachten die je maakt worden weer door een andere docent beoordeelt. Hiermee bespreek ik ook wel zaken rond de stage. Maar mijn begeleider weet hier niet van." In het eerste en tweede jaar maakte de bpv(ervaring) een vast onderdeel uit van de mentorlessen. Maar

de begeleiding liep vorig jaar in het honderd. "Er waren toen veel leerlingen en te weinig leraren. Leraren wisten soms niet eens welke leerlingen ze moesten begeleiden," zegt Klaasje.

Voor medescholier en ondernemer groenbedrijf in spe **Reinier Ritzema** (jaar 3) is de begeleiding vanaf jaar 1 slecht geweest. Wat hij vooral mist is structuur. In de begeleiding en in de beoordeling en bespreking van de opdrachten. Vorig jaar heeft zelfs niemand van school hem bezocht op de bpv-plaats. "Ik zou wel eens willen horen of ik mijn dag goed invul. Ik denk dat de bpv-begeleiding voor veel docenten op de laatste plaats komt. Het lesgeven en vergaderen gaat voor. Ik weet dat er problemen zijn: er zijn docenten ontslagen en er zijn zieken. Maar ze kunnen ons toch niet aan ons lot overlaten?" Reinier ziet de bpv-begeleiding de komende tijd somber in. Hij is contactleerling en begeleidt jongens van de tweejarige opleiding. "Als met hun ook zo wordt omgegaan, dan lopen ze vast."

Dat praat makkelijk

Tweedejaars tuinbouw **Rohan van Genderen** (Wellant college, Houten) heeft niets te klagen. In het eerste jaar werd er een vast uur per week op school over de bpv en de verschillende bedrijven gesproken en werden ervaringen uitgewisseld. Ook dit schooljaar is hij tevreden over de begeleiding. Hij heeft er inmiddels twee van de drie maal twee weken beroepspraktijkvorming opzitten, die hij loopt bij een chrysantenkwekerij, naast de dagstage die hij het gehele schooljaar bij

dit bedrijf volgt. Zijn mentor is tevens docent teelt. Dat praat makkelijk, vindt Rohan. Bij het bezoek wordt over zijn bpv gesproken tussen bedrijf en school. Soms is Rohan erbij, soms niet, dat maakt hem niet uit.

Derdejaars land, water en milieu **Jeroen Arends** trof vorig jaar op de Aequor-lijst geen geschikt bedrijf aan en ging zelf op zoek. Maar hoe pakte hij dat aan? En hoe moest hij zich presenteren aan de potentiële bpv-bedrijven? Hij miste hierbij begeleiding vanuit school. Hij was (nog) niet op stage en had nog geen bpv-begeleider, die hem kon ondersteunen. Later, toen de bpv eenmaal was begonnen, wist hij nog steeds niet hoe hij zich moest introduceren. Op school was deze leerlingen van de eerste lichting van de nieuwe studierichting land, water en milieu nog niet duidelijk gemaakt wat de studierichting precies behelst - laat staan hoe ze dit konden overbrengen bij de bpv-bedrijven. Pas nadat de bpv's waren begonnen, werden ze op hun sollicitatie voorbereid. Iets anders waarover Jeroen zich verbaast, is het feit dat de lijst met werkzaamheden in de bpv-map nog steeds niet aansluit bij zijn studierichting en niveau. Met plaatsvervangende schaamte legt hij de lijst voor aan de bpv-bedrijven. Jeroen is op zich redelijk tevreden met zijn huidige bpv-begeleider: "Je moet er een beetje geluk mee hebben." De begeleiders van het Wellantcollege wonen in principe in de buurt van de bpv-bedrijven en zijn daarom niet altijd docenten die de leerling kent. Jeroen: "Dat vind ik wel een nadeel. Aan je mentor of een vakdocent heb je meer."

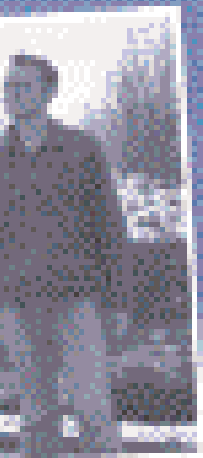

FOTO: JAN MOED

FOTO: MARLEEN SCHEPERS

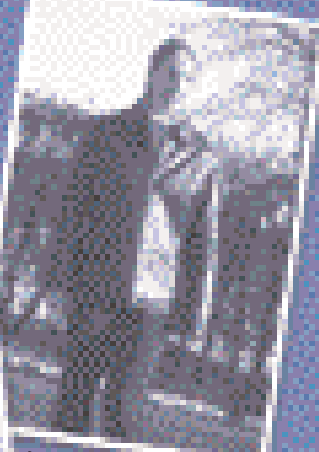

FOTO: MARLEEN SCHEPERS

Reinier: ontevreden -

Rohan: heel tevreden ++

Liesbeth: heel tevreden ++

Niemand op bezoek geweest

Toekomstig veehouder **Bert van de Kamp** loopt momenteel zijn dagstage van jaar 3 bij een Nijkerkse veehouder. Over de huidige begeleiding vanuit het Groenhorst college is hij niet te spreken, want: "Er is geen begeleiding. Ik hoor helemaal niets van school. Ik weet dat we nu voor het eerst vaste begeleiders hebben. Dat is op zich mooi, maar ik weet niet wie mijn begeleider is. Er is niemand op bezoek geweest." Bert heeft het wel eens aangekaart op school, maar kreeg geen reactie en sindsdien laat hij het maar op zijn beloop. Wel is hij elke week bij zijn bpv-bedrijf te vinden. "Ik zou zo maar wat kunnen verzinnen bij de stageopdrachten en het verslag: niemand die 't doorheeft." Overigens heeft Bert over de begeleiding van eerdere bpv's geen klagen. Zelfs vorig jaar in Denemarken kwam er iemand van school langs. En de voorbereidingen voor de komende bpv-periode bij een niet-agrarisch bedrijf zijn op school ook al begonnen. Bert rekent erop dat die bpv wel goed wordt begeleid. Vierdejaars **Liesbeth Mulders** laat in tegenstelling tot schoolgenoot Bert een positief geluid horen vanuit Barneveld. Ze liep voor haar studierichting dierverzorging/diermanagement bpv's bij onder andere dierenspecialisten, een kinderboerderij en het European Zoo-nutrition Centre. In het eerste jaar vroeg niet alleen de mentor in de mentoruren hoe het ging, maar toonden ook de andere docenten interesse. "In de jaren daarna ben je vooral aangewezen op de tussentijdse beoordeling op het bpv-bedrijf," vertelt Liesbeth. "Die verliepen altijd goed, de

mentor spreekt dan ook nog even apart met jou als leerling. Zelfs in Limburg, tijdens mijn 'schapenstage' kwam er een docent op bezoek. Elke docent rijdt een vaste route, en daarvan hangt af wie de begeleider is. "Maar het is een kleine school, dus de meeste docenten ken je wel, ook al is het alleen maar van gezicht. In het schoolgebouw even tussendoor een praatje maken met een docent over de bpv gaat makkelijk. En de telefoonnummers en mailadressen van de docenten zijn bekend, dus bellen of mailen kan ook altijd."

De scholen

De beroepspraktijkvorming vormt minimaal 20 procent van de groene beroepsopleidende leerweg, dat is een ding dat zeker is. Het aantal stages en de verdeling over en binnen de leerjaren - in dagstages en blokstages - verschillen echter per school. Uit hetgeen de zes geïnterviewde leerlingen vertellen en uit navraag bij diverse stagecoördinatoren blijkt dat de invulling van de bpv-begeleiding eveneens varieert per schoollocatie en per vakgroep. Elke school regelt het weer (iets of heel) anders. Toch zijn er ook overeenkomsten. De eerste is dat elke school de leerlingen gezamenlijk op een of andere manier voorbereidt op de beroepspraktijkvorming, of het nu met een oriëntatiedag of met een infoavond is. De leerlingen krijgen op enig moment - van ruim van tevoren tot bij hun eerste bedrijfsbezoek - een bpv-handboek of stage-map. Met daarin sollicitatietips en/of opdrachten en/of een bpv-draaiboek en/of een lijst van handelingen en

opdrachten, die de praktijkopleider kan afvinken.

Een andere overeenkomst is dat de meeste nadruk op de bpv-voorbereiding en -begeleiding ligt in het eerste jaar. In de mentorlessen wordt er dan aandacht aan besteed. In jaar 2 kan dit nog steeds zo zijn, maar het hoeft niet. In jaar 3 en 4 blijft het stagebezoek veelal beperkt tot één keer. De leerlingen worden geacht zelfstandig te zijn, ook in hun bpv. Op sommige scholen, bij sommige vakrichtingen, wordt dit vertaald met, ongewild, 'aan hun lot overlaten', krijgen we de indruk. Op alle scholen is een aantal bpv-coördinatoren werkzaam, of zeg maar gewoon: stagecoördinatoren. Soms is het er één bpv-coördinator per vakrichting, soms is het er één voor meerdere richtingen. Hun rol varieert. De één is de beheersmatige m/v op afstand, die fungeert als intermediair tussen bedrijven en school. De ander is een rascoördinator en planner en actieve docentenbegeleider. Weer een ander is daarbij contactpersoon voor de individuele leerling, iemand die zijn gezicht laat zien tijdens mentorlessen en op bpv-informatieavonden. Zo legt elke coördinator zijn eigen accenten.

Een taak erbij

De leerling die de beroepsopleidende leerweg volgt, heeft tijdens zijn stage in principe een begeleider van school. Een docent die de leerling bij het bedrijf opzoekt voor een evaluatie of beoordeling. De rol van die begeleider en de kwaliteit van de begeleiding lopen uiteen, per schoollocatie en per vakrichting. Hoe dan ook lijkt de

invulling van de begeleiding voor een groot deel afhankelijk van de individuele begeleider, met name in jaar 3 en 4. De eerste twee leerjaren is veelal de mentor de begeleider, in jaar 3 en 4 is dit een (vak)docent. Op één aoc horen we van de aanstelling van een speciale praktijkdocent voor een grote vakrichting, die zich sinds kort helemaal richt op de stagebegeleiding.

Sommige stagebegeleiders rijden een vaste route in een bepaald deel van het land, in geval de bpv's van de betreffende school in het hele land worden gelopen. Zij zijn dan vaak het gezicht van school voor een vast aantal bedrijven. Datzelfde geldt voor de begeleiders die juist bedrijven bezoeken in de regio waar ze wonen. Wie de leerling als begeleider heeft, hangt dan af van de locatie van het bpv-bedrijf. Op andere scholen streeft men naar elk jaar een vaste begeleider per leerling.

Het aantal stagebezoeken varieert van één tot drie keer per jaar. Soms is er daarnaast nog telefonisch contact. Voor docenten is de begeleiding een taak 'erbij'. Een taak die tijd en aandacht vergt, met name bij de begeleiding van leerlingen van jaar 1 en 2. Stel, je bent mentor en stagebegeleider van een klas van twintig en je bezoekt elke leerling twee keer. Dan leg je dus veertig (!) bezoeken per schooljaar af.

Geen wonder dat er leerlingen zijn - wij hebben het idee met name in jaar 3 en 4, met name op de wat grotere scholen en in de grote vakrichtingen - met wie te weinig of onduidelijk wordt gecommuniceerd of aan wie het bpv-bezoek zelfs helemaal in het water valt. Zo lang het goed gaat, gaat het goed. Maar bij uitval, drukte en in verhouding veel leerlingen en weinig leerkrachten, schiet de bpv-begeleiding er bij in.

Hoewel er dus genoeg overeenkomsten zijn, valt er weinig eenduidigs te zeggen over de bpv-begeleiding door scholen. Over de kwantiteit, de kwaliteit, het waarom, het wie en het wanneer. Zo is een leerling vol lof over de stagebegeleiding gedurende haar vier jaar op school, en vertelt een andere leerling van diezelfde school dat hij dit jaar nog geen bpv-begeleider heeft gezien. Zo vonden we op de website van een aoc informatie over een 'leerplan, dat opleidingsbedrijf, deelnemer en school samen opstellen', maar wist een bpv-coördinator van de school desgevraagd niet van het bestaan van zo'n

leerplan. En zo weet de ene leerling niet alleen zijn begeleider, maar ook de stagecoördinator te vinden, en weet de andere leerling niet eens af van het bestaán van een stagecoördinator. Per school zijn vaak honderden leerlingen tegelijkertijd op beroepspraktijkvorming. Mede daarom leggen de scholen de verantwoordelijkheid bij de leerlingen. Dan moet er ook extra aandacht zijn voor die verantwoordelijkheid en hoe die te nemen. Volgende begeleiding is en blijft belangrijk, tijdens, voorafgaand aan en na afloop van de bpv-periode. Een goede voorbereiding en veel contact met de leerling zijn van beroepslevensbelang. En niet alleen omdat de beroepspraktijkvorming een belangrijk onderdeel is van de kwalificatie.

Beperkt leereffect

Wat zeggen de deskundigen-opafstand ervan? Aan de kant van de bedrijven probeert kenniscentrum Aequor met tientallen criteria de kwaliteit van de beroepspraktijkvorming te bewaken en garanderen. En de scholen, hoe zouden zij kunnen zorgen voor een goede bpv-begeleiding? Barbara Becker van Aequor: "Voor bedrijven is het, net als voor de leerling en de school, belangrijk te weten wat de leerdoelen zijn voor de praktijkperiode op het bedrijf. In de ideale situatie maken stagebegeleider, praktijkopleider en leerling vooraf afspraken over de invulling van de stage. Zo weten alle partijen wat er van ze verwacht wordt. Nu weten bedrijven soms niet eens of de leerling een opleiding op niveau 2 of 4 volgt. Om de brug te slaan tussen het leren op school en het leren op de werkplek is het belangrijk om de ervaringen uit de praktijk terug te koppelen. Bijvoorbeeld door het uitwisselen van bpv-ervaringen op school, maar ook door voortgangsgesprekken en eindgesprekken tussen de praktijkopleider, leerling en stagebegeleider."

Douwe Ettema van de AOC raad: "De verantwoordelijkheid voor de bpv is primair een zaak van de individuele school. Daarop hebben wij als AOC Raad geen invloed. Wel is het zo dat het belang van 'leren in de praktijk' toeneemt. Beroepspraktijkvorming, praktijkkleren en leren op school zijn drie leeromgevingen die steeds meer regie en begeleiding vanuit de school vragen. De koppeling tussen deze drie

elementen wordt steeds belangrijker." Hester Smulders van Stoas Onderzoek, deed ruim een jaar geleden onderzoek naar de zogenaamde beroepsidentiteit van aoc-leerlingen. Hoe zorg je dat zij zelf weten wat en wie ze willen worden? Hoe kunnen ze zelf richting geven aan hun loopbaan? Hester: "Tijdens de interviews met leerlingen die bpv liepen, ontdekten we dat als je doorvraagt naar hun ervaringen, bovenkomt wat ze zélf nog willen leren. Je moet ook ervaring opdoen om dat te ontdekken. Ik denk dat docentbegeleiders belangrijk zijn om dat boven te krijgen en zo het leerproces meer op de leerling zelf te kunnen richten. Inderdaad, ja, individueel maatwerk per leerling."

Jan Snoek, consultant bij het APS, expertise bpv en reflectief leren: "Als ik het zo hoor, is de situatie nauwelijks verbeterd vergeleken met twintig jaar geleden. Een stage heeft beperkt leereffect als de begeleiding marginaal is. Ik redeneer zo: wanneer de beroepspraktijkvorming 25 procent van de leertijd uitmaakt, dan is ongeveer tien procent van het onderwijsbudget aan bpv-begeleiding besteden toch niet te veel gevraagd? De bpv is een bijzondere leersituatie, de student managet zijn eigen leren. Elke bpv-situatie is verschillend, omdat elke leerling, elk bedrijf verschilt. Deze verschillen moet je juist benutten. Om het rendement van de stages te verhogen, is ook een ander leermodel noodzakelijk. In ons promotieonderzoek van 1996 concludeerden An van Bolhuis en ik dat reflecteren op stage-ervaringen noodzakelijk is, ofwel: kijken in de spiegel om vooruit te kunnen blikken ¹2. Dat moet de leerling frequent kunnen doen, op afstand van het bedrijf, met een docent als professionele coach/counselor. Om te leren van de ervaringen moet de bpv regelmatig worden onderbroken met zulke momenten of terugkomdagen."

Marleen Schepers

¹ www.job-site.nl

² G.A. van Bolhuis-Poortvliet en

J.P.A. Snoek (1996) *Reflecteren op stage-ervaringen*, Utrecht, APS (proefschrift).

Voorbeelden van reflecteren tijdens stage/bpv. Kan tegen kostprijs besteld worden bij APS, secretariaat agrarisch onderwijs, tel. 030 2856627 of e-mail y.wagemans@aps.nl